

Za Reinharda Heydricha

Po Reinhardu Heydrichovi

Síla a střet nacismu a českého (československého) odboje a jeho transformace do „druhého života“

Anotace problematiky pracovních seminářů (workshops):

Období působení **Reinharda Heydricha** (1904–1942) v postavení zastupujícího říšského protektora v českých zemích (Protektorat Böhmen und Mähren) od 29. září 1941 do 4. června 1942 patří k nejdůležitějším a současně zlomovým obdobím českého a československého protinacistického odboje v letech druhé světové války.

SS-Obergruppenführer Reinhard Tristan Eugen Heydrich byl prominentní nacističtí Německé říše, třetí nejvyšší představitel SS (v postavení vyššího vůdce skupiny), generál policie, šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (Reichssicherheitshauptamt – RSHA) a Bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst – SD). Byl nejbližším spolupracovníkem říšského vůdce SS, šéfa gestapa, velitele Waffen SS, říšského ministra vnitra Heinricha Himmlera a vyvoleným důvěrníkem Adolfa Hitlera, kancléře a říšského vůdce, jež společně patřili k vyznavačům nacizmu, jako prostředku všestranné nadřazenosti Německa, jeho světového válečného tažení, rasové hierarchie a k původcům a organizátorům holokaustu.

Tato stručná charakteristika **R. Heydricha** dokládá nejen to, o jak důležitého muže Německé říše se jednalo, ale především evokuje hned několik otázek: Proč tak výsadní nacističtí přijel na konci září 1941 právě do českých zemí? Co bylo tou hlavní a zásadní příčinou? Nebo bylo příčin hned několik? Proč do protektorátu nezavítal kdokoliv jiný z nacistické plejády nejvýše postavených, než právě tento fanatic a manažer nacistické moci ve svém nejlepším fyzickém věku, vybavený nadprůměrnou inteligencí a abnormální psychickou vyrovnaností?

Signifikantní pro německé nacističtí od r. 1923, a zvláště v letech 1933–1943, v boji za svá vítězství mimo německých hranic bylo používání překvapivých a nevybíravých politických, ale rovněž faktických forem a prostředků boje, přičemž taktika byla podřízena jediné strategii – dobýt svět a na dobytých územích dát prostor výhradně tzv. árijské (čisté a nadřazené) rase plně se podřizující zásadám nacizmu.

V souvislosti s těmito již obecně stvrzenými fakty zákonitě vystupují nejen výše uvedené otázky, ale současně s nimi se odhaluje realita života v Protektorátu Čechy a Morava, jež je v zásadě nepřátelská německému protektorovi, čehož je příchod **R. Heydricha** na české území je přímým důkazem. Toto konstatování však evokuje i otázky: Jaký byl faktický stav české společnosti ve druhém roce druhé světové války? Na jaké úrovni byl a jaké výsledky vykazoval československý a rovněž český a též slovenský odboj? Jaká byla úroveň jeho propojení a faktické spolupráce s jeho centry v zahraničí?

Položené otázky naznačují základní vztah, jenž mezi oběma protikladnými subjekty v letech 1941–1942 vládl a který charakterizují jako **síla a střet nacizmu** (a tedy krajně pravicové ideologie podporované politickým systémem vládnoucím neomezenou a nekontrolovanou mocí) **a českého a československého odboje**, jenž stál v ideové a politické rozložitosti a též ve zjevné vojenské defenzivě bez jakékoliv naděje na výhru byť jen malé bitvy. A přesto daná historická realita vyprovokovala obě strany k rozhodnutím, jež v krátké době – vzdor doposud nebývalým a na straně druhé i početně obrovským obětem – nalomily dosavadní chod a postup nacistů ve střední Evropě a naopak přispěly k obratu a síle české národní a československé státní rezistence.

Doposud se historiografie zaměřovala především na výsledné efekty tohoto vztahu: jednak na faktická programová rozhodnutí **R. Heydricha** v protektorátu (na „Heydrichovu politiku“) a rozhodnutí uskutečněná následným zastupujícím říšským protektorem SS-Obergruppenführerem Kurtem Daluegem (tzv. druhá heydrichiáda) a jednak na všestrannou přípravu atentátu na **R. Heydricha**.

Již méně, výběrově nebo v širších souvislostech či v důsledku řešení příbuzných problémů (např. vztahu odboj versus kolaborace), se vypracizovanému vztahu **síla a střet nacizmu a českého a československého odboje** zatím historiografie komplexně nevěnovala. Nevěnovala se mu ani z aspektu akceptování a využití poznatků příbuzných věd – především filozofie, politologie, sociologie (zvláště sociometrické analýzy), muzeologie, ale též ekonomie a rovněž pomocných historických věd. A tedy nevedla otevřenou diskusi o postojích všech skupin společnosti a tedy nejen politicky, ale též profesně (např. studentů, učitelů, novinářů a jiných), nábožensky či kulturně vyprofilovaných, ale též jiných menšin (např. etnických, jazykových), či stoupců hnutí (např. feminismu) a též ostatních společenských minorit a autorit k těmto podstatám a jen příležitostně evidovala pokusy (úspěšné i neúspěšné), jak o podporu obou podstat, tak o nesouhlas (pasivní a aktivní rezistenci) s nimi. Diskuse hlouběji ani neprověřovala dosažené a prezentované poznatky.

Vzdor výše konstatovanému však plně akceptuji, že období působení **R. Heydricha** v českých zemích, atentát na jeho osobu a následné období tzv. druhé heydrichiády versus působení domácího a zahraničního československého odboje se staly nejčastějšími, nejpříťažlivějšími, ba i nejžhavějšími tématy československé i české (a též jinonárodní) odborné a vědecké historiografie, orální historie a rovněž všech publicistických a literárních druhů a žánrů, včetně literatury faktu. Tyto písemné (ale též audiovizuální) projevy se za 75 let produkce staly jedinečným zdrojem pro uplatnění komparace (a rovněž sociální komparace) pertraktovaných faktů, vztahů, ale rovněž termínů (v smyslu terminus historicus) a interpretací (pod vlivem ideologických, politických a mocenských, či jenom z prostých osobních zájmů). Míra a škála této základní metody historického výzkumu je v tomto případě vskutku bohatá. Jsem přesvědčená, že v tomto ohledu můžeme předložit systémový výstup.

V Praze, 2. dubna 2016, 22. 2. 2017

doc. PhDr. Zlatica Zudová - Lešková, CSc.